

*Juhlapuhe Suomen opasliitto ry:n 50 -vuotisjuhlassa
Jyväskylässä 17.11.2024
Kunniapuheenjohtaja Bo Grönholm*

*Arvoisat Suomen opasliiton hallituksen jäsenet, matkailuoppaat, kutsuvieraat ja
Jyväskylän oppaiden jäsenet, hyvät naiset ja herrat
Ärade medlemmar av Finlands Guideförbunds styrelse, turistguider, inbjudna gäster,
medlemmarna i Jyväskylän oppaat, bästa damer och herrar*

Haluan aluksi kiittää Suomen opasliittoa kutsusta näille 50-vuotisjuhlapäiville. Suomen opasliitto ja opastoiminta on minulle merkittävä osa elämäni ja nyt olen ainoa henkilö, joka on aitiopaikalta saanut nähdä, kuinka valtakunnallisesti järjestäytynyt opastoiminta on ensimmäisestä kokouksestaan alkanut Suomessa ja olen ollut läsnäolijana Suomen opasliiton kaikilla opaskoulutuspäivillä vuoteen 1993 saakka ja vähän sen jälkeenkin. Samtidigt ber jag om ursäkt för att det inte nu är möjligt att hålla mitt festtal på svenska, men jag lämnar det jag tänker säga i översättning till svenska till Finlands guideförbund, så att alla intresserade kan få det även på svenska.

Presidentti Paasikiven toteamus ”Kaiken viisauden alku on tosiasioiden tunnustaminen” on viime aikoina usein esiintynyt lehdistössä samoin kuin kenraali Adolf Ehrnrothin lausuma ”Kansa joka ei tunne menneisyyttään, ei voi rakentaa tulevaisuuttaan”. Nämä toteamukset pätevät minusta edelleen hyvin ja vaikka ne aikoinaan lausuttiin hyvin erilaisessa ympäristössä ja erilaisissa olosuhteissa kuin missä nyt elämme, ovat ne mielestäni hyvin muunneltavissa Suomen opasliiton puolen vuosisadan toiminnan myötä. Suomen opasliitto on kiistatta puoli vuosisataa ollut edelläkävijä Suomessa, Pohjoismaissa ja jopa laajemminkin.

Noin viikko sitten medioissa eräs suuren seurakuntayhtymän puheenjohtaja totesi, että nyt ihmiset hakevat yhteisöllisyyttä enemmän kuin koskaan, yhteisöllisyyden hakeminen on myöskin selvä ilmiö yhdistysten luvatussa maassa Suomessa. Yhteisöllisyyden hakeminen oli aikoinaan myös erittäin selvästi havaittavissa Suomen opasliiton syntyessä, mutta muitakin ajatuksia oli ihmisten mielissä silloin, kun järjestäytynyt opastoiminta lähti liikkeelle, paikallisesti ja valtakunnallisesti ja jopa kansainvälisesti: **nimittäin käsitteet kotiseudun rakkaus, ihmisten kohtaaminen, uteliaisuus ja talkoohenki. Tämä viimeksi mainittu talkoohenki** oli huomattavasti selvemmin havaittavissa Suomessa sotien jälkeen kuin tänä päivänä, vaikka sitä kyllä vieläkin löytyy.

Pienviljelijän ja uudisraivaajan poikana maaseudulla se oli minulle 1950-luvulla hyvin konkreettista, kun työ heinäpellolla tai sadonkorjuun aikana alkoi. Kukaan ei pyytänyt tai käskenyt naapureita auttamaan, mutta hyvin nopeasti huomasin, että monen naisen armeija, talikot mukanaan kulki perässäni pellolla. Kaupungeissa ja

kauppaloissa talkoot saivat toisia ilmenemismuotoja, mutta yleensä niissäkin juuri naiset olivat aloitteen tekijöitä. Ei ole ihme, että näissäkin ”talkoissa” ja kautta koko Suomen opasliiton historiassa naiset muodostavat enemmistön, ja myös tunnistavat edellä mainitsemani muut asiat ja tunteet.

Pikku hiljaa ja vasta myöhemmin ovat muut asiat vallanneet alaa, ensin matkailu sellaisena kuin me nyt sen käsitämme, matkailuteollisuutena ja tietysti myös elinkeinona, tulolähteenä ihmisille, yrityksille, paikkakunnille ja valtioille. Matkailun kehitys ei ole ollut täysin kestävä, eikä aivan ilman haittavaikutuksia. Siitä meille huomautetaan usein tiedotusvälineiden kautta.

Ihmiset ovat kautta aikojen olleet uteliaita ja pyrkineet tutustumaan uusiin maihin ja ympäristöihin. Kotimaan matkailu alkoi näkyä Suomessa jo 1800-luvun loppupuolella, kun Suomen Matkailijayhdistys perustettiin jo 1887. Sen nimeksi tuli Suomen matkailuyhdistys vuonna 1996. Sittemmin SML joka oli keskittynyt kotimaan matkailuun, loi vähitellen verkoston toimistoinen eri kaupunkeihin ja hotelleja näille alueille, keskittyen lähinnä Lappiin mihin kotimaan matkailijat halusivat mennä tutustumaan. Järvi-Suomi oli myös suosittu alue. Lisäksi SML panosti julkaisutoimintaan. Mutta maailma muuttuu ja vuonna 2001 Suomen matkailuliitto ajautui konkurssiin. Suomen matkailuliitolla oli suuri merkitys myös Suomen opasliiton synnyttämisessä, kuten kohta kerron.

Vuonna 1973 syntyi myös **Matkailun edistämiskeskus**. Silloin oli jo huomattu, että matkailu tämän päivän merkityksessä oli rantautunut Suomeen, matkailu oli kansainvälistynyt, matkailijat saapuivat Suomeen laivoilla, autolautoilla, linja-autoilla ja omilla autoilla ja lentäen. Valtio huomasi, että tässä oli selvästi kehittämisen tarvetta ja myös tulonlähde yhteiskunnalle. Matkailun edistämiskeskus oli yhteydessä Suomen matkailuoppaihin ja myötävaikuttanut ratkaisevasti ja osittain painostaenkin Suomen opasliiton syntymiseen, eikä vähiten MEK:in johtajan Bengt Pihlströmin toimesta, joka aina oli hyvin myötämielinen matkailuoppaiden toiminnalle.

Palatkaamme nyt viisi vuotta taaksepäin Suomen opasliiton syntymiseen 1974, koska viisi vuotta aikaisemmin olisimme voineet Suomen kirjallisuudesta lainata sopivan nimityksen. Silloin oli jo syntynyt monissa kaupungeissa opasyhdistyksiä, lähinnä matkailun tarpeista. Opaskursseja oli järjestetty esimerkiksi Helsingin Olympialaisia varten 1952, koska kuviteltiin, että tulee matkailijoiden ryntäys moneen kaupunkiin ja maakuntaan. Turisteja kyllä tuli, mutta heitä kiinnosti enemmän urheilu ja urheilijat, ja kotimaasta tulevia vierailijoita kiinnosti Helsingissä tietysti enemmän ulkomailta tulevat erinäköiset ihmiset. Minäkin sain isän kanssa mennä Helsinkiin niitä ihailemaan. Kilpailuja näytettiin sitten koko koulumme oppilaille elokuvana ja saimme ihailta Sylvi Saimon melontaa ja Satu-Pekan kamppailua esim. Mimounin kanssa. Näitä kilpailuja onkin kutsuttu viimeisiksi todellisiksi olympialaisiksi.

Ensimmäinen askel Suomen opasliiton synnyttämiseksi oli se, että muutamat nopeat oppaat lähinnä Hämeestä ottivat yhteyden Suomen Matkailuliittoon, koska he olivat myös toimineet Matkailuliiton oppaina. Sen seurauksena sitten järjestettiin kokous Riihimäellä ja perustettiin **Valtakunnallinen opastoimikunta**, jonka

puheenjohtajaksi tuli Sere Seraste Helsingistä, jäsenenä May Lundqvist samoin Helsingistä, ja muut jäsenet esimerkiksi Turusta, Tampereelta ja Kuopiosta, Jonkin verran jäsenet vaihtuivat sitten seuraavina vuosina, mutta ei paljon, ja lisäksi Suomen Matkailuliitto antoi toimikunnan avuksi oman työntekijän, nimittäin matkailun järjestötoiminnan tuntijan Erkki Reiman ja saimme myös silloin tällöin käyttää matkailuliiton kokoustiloja.

Näille Valtakunnallisen opastoimikunnan henkilöille ja myös niiden seuraajille voisi kyllä Suomen kirjallisuudesta lainata nimen Tulenkantajat. On otettava huomioon, että Valtakunnallisella toimikunnalla ei ollut mitään rahaa käytettävissään, enkä usko että toimikunnan jäsenet olisivat saaneet juurikaan korvauksia omilta opasyhdistyksiltään, joten he olivat kaikki todella sitoutuneet henkilökohtaisesti tähän työhön. ”They had a dream” lainatakseni Martin Luther Kingiä.

Nopeasti ja tehokkaasti Sere Serasteen kotona Savilankadulla Helsingissä ja hänen Raili-vaimonsa juustovoileipien kestitöksellä teimme päätöksiä seuraavista asioista:

- *On laadittava ja hyväksyttävä Valtakunnallisen opastoimikunnan säännöt*
- *On saatava yhtenäinen opaskoulutus koko Suomeen, jossa on tarvetta oppaista ja lisäksi koulutuksen valvonta*
- *On tehtävä yhteinen symboli ja opasmerkki kaikille koulutetuille oppaille*
- *On laadittava Valtakunnalliselle opastoimikunnalle rahoitussuunnitelma, eli jäsenyhdistysten jäsenmaksu ja keksittävä mahdollisia myyntiartikkeleita, jotka samalla tekevät oppaat tunnetuiksi*
- *On jaettava Suomi sopiviin opasalueisiin*
- *On perustettava paikallisia opasyhdistyksiä, niillä paikkakunnilla, joissa on matkailua ja nähtävyyksiä*
- *On vuosittain järjestettävä Valtakunnalliset opaspäivät, keväällä ja syksyllä, eri alueilla ja paikkakunnilla*
- *On koulutettava opaskouluttajia Valtakunnallisen opastoimikunnan jäsenistä, jotka sitten voisivat toimia kentällä.*

Tämä ”Tulenkantajat” – ryhmä ryhtyi toimeen intoa täynnä ja sen jäsenet eri opasyhdistyksistä huolehtivat julkisuudessa hyvin tehokkaasti. Posti kulki silloin ja puhelimet toimivat. Ei ollut sähköpostia, ei kännyköitä, ei Facebookia yms. mutta syntyi juttuja sanomalehtiin ja uusia, paikallisia opasyhdistyksiä rupesi syntymään. Jo aikaisemmin perustetut yhdistykset saivat myös uusia virikkeitä.

Syntyi oma tunnus, joka toimii vielä tänäkin päivänä, Eeva-Liisa Tarvainen antoi sille lopullisen muodon ja opasalueetkin saatiin vähitellen oikeaan muotoonsa. Marja Nieminen, matkailuopas Jyväskylästä, piirsi aikoinaan niille lopulliset muodot. Ensimmäiset varsinaiset opaspäivät pidettiin Imatralla ja muistaakseni siellä oli silloin jo noin 80 osanottajaa, jatkossa n. 200 – 550 osanottajaa. Sen jälkeen talkootyö toimikunnassa ja varsinkin opasyhdistyksissä teki tehtävänsä ja mahdollisti sen, että osanottajien määrä opaspäiville kasvoi nopeasti.

Myyntiartikkeleista puhuttiin paljon, mutta kesti vähän ennen kuin ensimmäinen myyntiartikkeli saatiin myyntiin. Kun se sitten vihdoin onnistui, oli se T-paita, jossa luki Ota Opas. Kuten tiedetään Suomen presidentin kesäresidenssi on Kultaranta Naantalissa ja Naantalin oppaat kävivät luovuttamassa tällaisen T-paidan presidentti Urho Kekkoselle kesäkäyttöön. Tämä oli sellainen tempaus, joka muistetaan vielä tänäkin päivänä, vaikkei tietääkseni paitoja enää ole. Onhan jopa nykyinen presidentti Alexander Stubb, lehtitietojen perusteella, tietoinen paidasta, koska hän on nyt kun Kultarannan remontti on valmis, tutustunut Naantalissa näyttelyyn, jossa mallinukke on puettu Ota Opas -paitaan museossa. Kuva mallinukesta oli viime viikolla Turun Sanomissa.

Kun sitten MEK perustettiin 1973, ilmoitti johtaja Bengt Pihlström turkulaisen matkailuoppaan Rainer Tuulen kautta, joka oli siirtymässä MEKin ylitarkastajaksi, että Valtakunnallinen opastoimikunta ei voi saada mitään tukea MEKiltä, koska tuen saajan täytyisi olla rekisteröity yhdistys. Nyt meille tuli valtava kiire, järjestettiin opaspäivät Turun opaskerhon toimesta, jonka puheenjohtajana olin silloin, kuuluisalla autolautta Fenniällä, joka liikennöi reitillä Turku-Tukholma. Mukaan kutsuttiin tietysti kaikki matkailuoppaat ja myös matkailuasiamiehiä ja myös arvostettuja kutsuvieraita. Laivalla tehtiin matkailuun ja opastoimintaan liittyviä ryhmätöitä ja kun laiva 24 tunnin kuluttua tuli takaisin lähtösatamaan, linja-autot odottivat ja kuljettivat osallistujat Turun yliopistoon, jossa sitten kokouksen puheenjohtajan Toivo Korpelan nuijankopautuksella päätettiin, että perustetaan Suomen opasliitto ja että perustamispäätös ja säännöt vahvistetaan seuraavassa Suomen opasliiton kokouksessa. Sitä me nyt juhlimme 50 vuoden jälkeen ja voimme nyt perehtyä Suomen opasliiton alkutaipaleeseen, sen toimintaan ja kehitykseen.

Sere Seraste jätti käytännössä opastoiminnan ja siirtyi viettämään eläkepäiviä Mikkeliin Suomen opasliiton kunniapuheenjohtajana ja minä siirryin puheenjohtajaksi aina Varkauden opaskoulutuspäiville saakka vuonna 1993.

Tarkkaavaiset huomaavat, että nyt puhun jo opaskoulutuspäivistä. Nimitys johtuu siitä, että ryhdyimme toimimaan hyvin kiinteästi MEKin siipien suojassa ja sen taloudellisella avustuksella vuosikymmeniä eteenpäin.

Valtakunnallisen opastoimikunnan perintönä olivat aikaisemmin mainitsemani asiat, mutta nyt tuli uusia haasteita. Koska alkoi tulla oppaita, matkaoppaita, turistioppaita ym., niin oppaiden keskuudessa heräsivät keskustelut **omasta ammattinimikkeestä ja myös auktorisoinnista** sekä todella **yhtenäisestä koulutuksesta ja ammattitutkinnosta sekä liittymisestä ammattiliittoon**. Keskusteltiin myös aktiivisesti toiminnasta Suomen rajojen ulkopuolella. Nämä kysymykset olivat todella suuria ja ymmärsimme, että tarvitsemme todella korkealta taholta myötämielisyyttä ja apua.

Näin ollen päätimme, että ollaan yhteydessä ministereihin. Ensimmäinen yrityksen kohde oli ministeri Kristian Gestrin. Hän kuunteli murheitamme ja oli ystävällinen, tarjosi kahvit minulle eduskunnan kahviossa, eikä sen jälkeen kuulunut mitään. Sitten

olin yhteydessä ministeri Ulf Sundqvistiin, ja hän kutsui työhuoneeseensa, kuunteli tarkasti asioistamme, eikä senkään jälkeen kuulunut mitään. Sitten sain kautta rantain kuulla, että kaupp- ja teollisuusministeriössä on oikeastaan otettava yhteyttä kansliapäällikkö Bror Wahlroosiin, joka sattumalta oli MEKin puheenjohtaja, jos haluaa tulosta. Teimme niin ja pääsimme ministeri Rantalan puheille, Wahlroos oli mukana, ja jopa toinen ministeri Marjatta Väänänen piipahti vähän kuuntelemaan. Nyt tuli vauhtia asioihin, määrättiin hallitussihteeri Hedkrok hoitamaan ammattitutkintoasiat. Sitten pidettiin useita kokouksia ja pääosapuolina neuvotteluissa olivat Suomen opasliitto, Helsingin molemmat opasyhdistykset ja Aila Sarkkinen ammattikasvatustaluksesta. Muitakin virkamiehiä oli mukana ja lopulta saatiin kaikki koulutuksen ja ammattitutkinnon puitteet hyväksytyiksi ja tästä lähtien on ammattinimike matkailuopas hyväksytty ja käytössä.

Koulutus näiden vaatimusten perusteella oli seuraava askel. Opaskurssien sisältö oli nyt merkittävästi laajentunut ja käsitti esim. tietopaletin koko Suomesta ja tietysti paikkakunnasta ja myöskin tiukennettuja vaatimuksia esitystaidoista. Tarvittiin siis sellainen opaskurssi joka täytti kaikki vaatimukset. Siihen aikaan minut oli valittu Turun kaupungin matkailulautakunnan puheenjohtajaksi ja näin ollen Turun matkailulautakunta, joka oli suhtautunut muutenkin myönteisesti matkailuoppaiden toimintaan, päätti järjestää ensimmäisen opaskurssin näiden uusien vaatimusten mukaan. Myös ammattitutkintoon osallistuttiin siten, että Suomen opasliiton silloinen sihteeri Seija Sorsavirta suoritti tutkinnon ensin ja seuraavana vuonna minäkin suoritin tutkinnon, ja sen jälkeen moni muu. **Eräs vaihe Suomen opasliiton historiassa oli saatu päätökseen.**

Koska Suomen opasliitto on toiminut aktiivisesti sekä pohjoismaisilla että kansainvälisillä foorumeilla ja ollut IGC:n, Internordiska guideklubbenin jäsen. Suomen opasliitto on ollut siellä edustettuna yhdistyksen alusta alkaen ja jossakin vaiheessa heräsi ajatus, että pohjoismaiset matkailuoppaat yrittäisivät yhdessä vaikuttaa matkailuoppaiden toimintaan ja auktorisointiin ja myös matkailuoppaiden työskentelyyn. Päätettiin IGC:ssä, että Suomen opasliitto lähestyisi Pohjoismaiden neuvostoa tässä asiassa aloitteella. Niin tehtiin ja saatiin myös näyttävä tulos ja rahoitusta, koska aloite pitkän valmistelu jälkeen hyväksyttiin ja vuonna 1985 järjestettiin mittava Pohjoismaiden opaskonferenssi korkeatasoisella ohjelmalla ja pre- ja post-convention retkillä. Suomen opetusministeri avasi konferenssin. Suomen opasliiton ensimmäisillä vuosikymmenillä tuli kirje Israelista, jossa sikäläiset oppaat halusivat, että perustettaisiin kansainvälinen oppaiden liitto. Maamme matkailuoppaat suhtautuivat myönteisesti ajatukseen ja yhdistyksen edustajat osallistuivat perustamaan kokoukseen Wienissä vuonna 1987. Siellä allekirjoitettiin perustamiskirja ja Suomen opasliitto oli ensimmäisen allekirjoittajana. Lisäksi liittomme yritti myös saada seuraavan maailmankongressin Suomeen, mutta se ei onnistunut vaan vuonna 1989 kongressi pidettiin Kyproksella. Olimme kuitenkin ryhtyneet uuteen yritykseen, valmistelut vaativat paljon mutta Kyproksella myönnettiin Suomen opasliitolle järjestämisvastuu. Meillä oli melkoinen tuki MEKiltä, Finnairilta, Silja Linelta, tietysti Tampereen, Helsingin ja Turun

kaupungeilta ja monelta muulta toimijalta. Kongressin pääpaikkana oli Tampere ja Tampere Talo, mutta pre-convention toureja järjestettiin myös Lappiin ja Pohjois-Karjalaan. Varmuuden vuoksi tuotiin Lapista poroja ja kota kaikkineen Hotelli Rosendahlin pihamaalle kaikkien osanottajien ihailtavaksi.

Kongressi sattui aivan samaan aikaan kun Sadam Hussein sytytti öljylähteitä ja uhkasi räjäyttää lentokoneita. Näin ollen kongressi onnistui hyvin, mutta suuri määrä osanottajia jäi kotimaahansa, koska lentoyhtiöt eivät uskaltaneet lentää, poikkeuksena oli Finnair, joka poimi matkustajia Suomeen melkein mistä vain Euroopan lentokentiltä. Taloudellisesti kongressi oli luonnollisesti hyvin tappiollinen, kun esim. USA:sta jäi 40 osanottajaa kotiin. Kesti pari vuotta ennen kuin liiton tappio saatiin hoidettu julkaisutoiminnalla.

Suomen opasliiton julkaisutoiminta on ollut vuosikymmenten aikana huomattava, ja erityisesti myös MEKin kanssa. Siitä liittomme voi olla ylpeä ja samalla myös kiittää MEKin johtaja Bengt Pihlströmiä ja vastuuhenkilö Anja Lähteenmäkeä ym. Kirjat, jotka ilmestyivät vuosikymmenten yhteistyön hedelminä, ovat vielä olemassa ja säilyvät liiton tärkeyden ja toiminnan osoituksena kauas tulevaisuuteenkin. Liiton omaa lehteä **Opas-Guidea** suunniteltiin monta vuotta ja esim. Helsingin Matkailuyhdistyksen johtaja Risto Välttilä toi painokkaasti asian esille ja May Lundqvist kannatti asiaa monta kertaa. Opas-Guide lehden ensimmäinen numero julkaistiin vuonna 1982 ja siitä asti se on ilmestynyt, viimeksi ennen näitä 50-vuotis juhlapäiviä Jyväskylässä, nykyisin ei painettuna mutta digitaalisena ajan henkeen. Tämä lehti on hyvin tärkeä tiedotusväline kaikille matkailuoppaille ja toivottavasti se ilmestyy jatkossakin.

Erittäin tärkeä on myös matkailuoppaiden näkyvyys ja toiminta yhteiskunnassa. Matkailuopas on usein se ainoa henkilö, joka välittää toisille ihmisille tietoja maasta, kohteesta, paikkakunnasta, ja myös sen ihmisistä. Matkailuoppaan työ on vaativaa ja vastuullista, eikä koskaan voi tietää mihin se johtaa. Otan tässä pari pientä esimerkkiä, jotka tavallaan liittyvät omiin kokemuksiini. Teistä joku on varmasti televisiossa tänä vuonna katsonut elokuvia *Porkkala* ja *Mainosmies*. Asiantuntijoina Porkkala-elokuvassa on esimerkiksi pari auktorisoitua matkailuopasta, joilla on vertaansa vailla olevaa asiantuntemusta. Toisessa *Mainosmies*-elokuvassa vilahtaa myös matkailuopas **Suomen opasliiton ammattioppaan kultainen opasmerkki** rinnassaan. Elokuva kertoo erään turkulaisen lakimiehen Ilkka Härmäläisen murhasta, joka oli selvittämättä vuosikymmeniä, mutta ratkaistiin vihdoinkin kun eräs rikoksentutkija teemaopastuskierroksella Turussa kiinnostui siitä matkailuoppaan kertomuksesta, ryhtyi tutkimaan sitä ja lopulta vei tutkinnan ratkaisuun. Minullekin tämän matkailuoppaan merkitys on tärkeä, koska muistan hyvin murhatun, nuoren lakimiehen, kun aikoinaan hän oli kaksi vuotta opiskelijani Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa aikoinaan. **Nämä esimerkit ovat siis television kautta tulleet miljoonien katsojien tietoon ja samankaltaisia tietoja matkailuoppaat kautta maan välittävät joka päivä matkailijoille ja kanssaihmisille.**

Mutta matkailuopas ei vain anna jotakin muille, vaan saa myös itse paljon. Jokainen matkailuopas kohtaa ihmisiä läheltä ja kaukaa ja saa uusia tietoja, elämyksiä ja sisältöjä elämäänsä, ja myös ystäviä.

Tästä voimme kiittää Suomen opasliiton jo viisikymmentä vuotta jatkunutta toimintaa. Toivon, että liiton toiminta tällä kehitysurallaan jatkuu ja kehittyy.

Eläköön Suomen opasliitto ja matkailuoppaat Suomen matkailun hyväksi kauaksi tulevaisuuteen!